

ISSN 1822–119X

Mokytojų ugdymas. 2012. Nr. 19 (2), 158–171

Teacher Education. 2012. No 19 (2), 158–171

Audronė JUODAITYTĖ, Rūta ŠIAUČIULIENĖ

Šiaulių universitetas • Šiauliai University

**POSTMODERNIZMO IŠŠŪKIAI
MOKYTOJŲ RENGIMUI:
KINTANTYS UGDYMO
KONTEKSTAI IR TAPATUMŲ
ĮVAIROVĖ****CHALLENGES OF
POSTMODERNISM FOR
TEACHER TRAINING:
CHANGING CONTEXTS OF
EDUCATION AND DIVERSITY
OF IDENTITIES**

Postmodernizmas keičia įvairias dabarties būvio sritis: pažinimą, kultūrą, politiką. Svarbiausiu postmoderniojo samprotavimo ypatumu yra laikomas besivaržančių epistemologijų išsivyravimas, kas rodo, kad išnyko didieji diskursai, kurie laiduodavo tikrovės struktūrinį stabilumą, apibrėžtumą. Tikrovė yra suvokiama fragmentiškai, nes nuolat kinta, todėl jos supratimas susijęs su nenuspėjama logika ir heterogenizuotų procesų dinamika (Rubavičius, 2010). Ryškėja žmogiškojo pažinimo paradoksas, kuris neišvengiamai yra susijęs su klausimu: ar verta ieškoti ir nusakyti esminius globalinės poindustrinės tinklo žinijos ar *post-humanum* bruožus? Būtent ši ideologija išskėlė ne tik laisvės, bet ir vartojimo kultą, todėl gausėja tvirtinimų, jog šiuolaikinė Vakaruose užgimusi civilizacija tampa necivilizuota ir praranda savo prasminių kryptingumą (Grigas, 2007). Esminiu kultūros bruožu tapo rizika, o su ekonomine globalizacija koja kojon žengia prievartos globalizacija (Kurnitzky, 2004, p. 9). Mokslininkas M. Castells (2004) – populiarus žinių (kitaip – tinklaveikos) specialistas, teigia, jog pagrindiniu socialinės prasmės šaltiniu tampa tapatumo – kolektyvinio ir individualaus, primesto ar sukonstruoto – paieška

Postmodernism is changing various areas of existence of nowadays: cognition, culture, politics. It is maintained that the most important peculiarity of postmodern reasoning is settling of competing epistemologies, which show that grand discourses, which used to ensure structural stability and definiteness of reality, have disappeared. Reality is perceived in a fragmented way because it is in a constant change and that is why its understanding is related to unpredictable logic and dynamics of heterogenised processes (Rubavičius, 2010). This causes emergence of human cognition paradox which is inevitably related to the question: Is it worth looking for and outlining essential characteristics of global post-industrial network knowledge or *post-humanum*? Namely this ideology raised not only the cult of freedom but also the cult of consumerism and for this reason there are more statements that contemporary civilisation that started in the West becomes non-civilised and loses its notional orientation (Grigas, 2007). Risk became the essential characteristic of culture and economic globalisation is accompanied by globalisation of violence (Kurnitzky, 2004, p. 9). The scientist M. Castells (2004), a popular specialist of knowledge (in other words networking) states that the key source

(p. 19). Tinklaveikos visuomenės kultūrinį produktą – tapatumą mokslininkas akcentuoja todėl, kad žmogus atplėšiamas nuo prigimtinės kultūros, jis pradeda gyventi dirbtinai sukonstruotame pasaulyje, kuriame tiesiogiai nebendrauja su kitais asmenimis, „nemato jo širdies ir proto virpesių“ (Grigas, 2010, p. 17). Mokslininkas teigia, jog atsirado ir tokio žmogaus pavadinimas – „tinklazmogis“ (Grigas, 2010, p. 17).

Postmodernybės visuomenė leidžia edukologijos mokslininkams ir mokytojams praktikai fokusuotis į klausimus: kas yra šiuolaikinis žmogus ir ar įmanomas jo tapatumo pažinimo procesas? Be abejo, šis procesas tampa labai sudėtingas, nes pradeda egzistuoti tapatumų daugybiškumas, kuris reiškiasi ugdymo procesuose ir tampa mokytojo profesinio kompetentingumo problema. Be abejonės, tai yra susiję ir su nauja mokytojo profesinės veiklos kultūra. Tokioje ugdymo kultūrinių, socialinių paradoksų prisotintoje aplinkoje iškyla ir mokytojo kolektyvinio, individualaus, taip pat primesto ar sukonstruoto tapatumo paieškos.

Dėl postmodernybės iššūkių atsiradusios mokytojų rengimo problemos buvo analizuojamos tarptautinėje tęstinėje X mokslinėje konferencijoje „Mokytojų rengimas XXI amžiuje: pokyčiai ir perspektyvos“, skirtoje Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto Edukologijos katedros 50-mečiui paminėti. Konferenciją organizavo Šiaulių universiteto Edukologijos fakultetas, Nacionalinė vaikystės tyrėjų asociacija kartu su partneriais: Liepojos universitetu, Rygos Mokytojų rengimo ir švietimo vadybos akademija. Konferencijoje dalyvavo Lietuvos universitetų (Vilniaus universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto, Lietuvos edukologijos universiteto, Aleksandro Stulginskio universiteto), o taip pat kitų šalių (Rusijos, Kroatijos, Latvijos ir Ukrainos)

of social sense is search for identity: collective and individual, imposed or constructed (p. 19). The scientist accentuates identity because the man is torn from natural culture; he/she starts living in an artificially constructed world, in which he/she does not communicate with other persons directly. The scientist states that there even appeared a name for such man – a “netman” (Grigas, 2010, p. 17).

The society of post-modernity enables scientists of education studies and teachers-practitioners to focus on questions: “What is a contemporary man?” and “Is the process of cognising his/her identity possible?” Of course, this process becomes very complex because of multiplicity of identities, which comes into existence, manifests itself in education processes and turns into the problem of the teacher’s professional competence. Of course this is also related to the teacher’s new professional activity culture. Such environment saturated with cultural, social paradoxes of education also gives rise to searches for the teacher’s collective, individual and also imposed or constructed identity.

Teacher training problems, which emerged alongside with challenges of postmodernity, were analysed at the 10 international continuous scientific conference “Teacher Training in the 21 Century: Changes and Perspectives”, dedicated for commemorating the 50 anniversary of the Department of Education Studies of Šiauliai University. The conference was organised by the Faculty of Education Studies of Šiauliai University, The National Association of Childhood Researchers together with partners: Liepāja University, Riga Teacher Training and Educational Management Academy. The conference was attended by scientists from universities of Lithuania (Vilnius University, Vytautas Magnus University, Lithuanian Educological University, Aleksandras Stulginskis University) and other countries (Russia, Croatia, Latvia and Ukraine). The idea

mokslininkai. Konferencijos idėja – universitetinis pedagogų rengimas kultūrų įvairovės ir ugdymo dalyvių tapatumų raiškos kontekste.

Vytauto Didžiojo universiteto profesorė dr. N. Mažeikienė plenerinio posėdžio pranešime „Postmodernizmo iššūkiai ir švietimas“ iškėlė vieną iš esminių iššūkių švietimui – identitetų daugybiškumo, kurio socialines, kultūrinės, edukacines esmes atkleidė per *Kyborgo pedagogikos* metaforą. Pasak pranešėjos, „kyborgas“ – mašinos ir žmogaus gyvo kūno mišinys, kuris grindžiamas nano-biotechnologijų klonavimo, taip pat informacinių technologijų laimėjimais žmogaus pavidalų kūrimo srityje. Tai atitinka postmodernizmo filosofijoje plintančio *keisto tapatumo (queer identity)* ir sukonstruoto *techno sapiens* teorijas (Rubavičius, 2010, p. 10). Pranešimo autorės nuomone, „kyborgas“ yra chimera – iliuzija, kurios edukacinė / pedagoginė prasmė labai gili, nes atskleidžia daugelio naujųjų postmodernybės reiškinių svarbą švietimo ir ugdymo procesuose bei suponuoja ugdymo kultūrinius, socialinius, technologinius kontekstus. Atsiranda naujas vaiko – ugdytinio – socialinis, kultūrinis identitetas, nes vaikai per technologijas įgyja galių, kurių iki šiol neturėjo, pavyzdžiui *Facebook'e* vaiko socialinis, kultūrinis identitetas tampa visiškai kitoks, nei jis buvo iki šiol. Todėl *Kyborgo* pedagogika į ugdytinį leidžia žvelgti kaip į svetimą, nežinomą, nes jos pagrindiniais principais tampa lokalus žinojimas, ribos pedagogika (border pedagogy). Dėl to ugdymo procese išnyksta binarinės tapatumo opozicijos *aš-savas-kitas-svetimas* baimė. Visi tapatumai (kolektyviniai, individualūs) tampa sukonstruoti ir yra kintantys. Todėl jų daugybiškumo pažinimas gali vykti tuomet, kai pasitelkiamos multikontekstinės teorijos, leidžiančios pažvelgti į ugdymo praktiką hermeneutinio rato principu. Be to, mokytojas turi gebėti pereiti nuo jam įprastų veiklos ir

of the conference was university type teacher training in the context of manifestation culture of diversities and identities of education participants.

Prof. Dr. N. Mažeikienė (Vytautas Magnus University) in her paper “Challenges and Education of Postmodernism” raised one of the essential challenges for education: multiplicity of identities; she disclosed its social, cultural, educational essences through the metaphor of “*Cyborg pedagogy*”. According to her, “cyborg” is a live body mixture of the man and the machine, which is grounded on nano-bio technologies-cloning and also IT achievements in the area of creating human shapes. This corresponds to theories of “*queer identity*” and constructed “*techno sapiens*” developing in the postmodernism philosophy (Rubavičius, 2010, p. 10). In the author’s opinion, “cyborg” is a chimera: an illusion, the educational/pedagogical meaning of which is very deep because it discloses the importance of many new phenomena of postmodernity in upbringing and education processes and presupposes cultural, social, technological contexts of education. New social, cultural identity of the child-learner appears because children, empowered by technologies, acquire powers that they had not had before, for example, the child’s social, cultural identify on Facebook becomes completely different than it has been so far. Therefore, “cyborg” pedagogy enables to view the learner as alien, unknown because its main principles are local knowing, border pedagogy. Consequently, the fear of binary identity opposition I-own-other-alien disappears in the education process. All identities (collective, individual) become constructed and are changeable. That is why cognition of their multiplicity can take place when multi-contextual theories are employed, enabling to view the educational practice according to the principle of the hermeneutic circle. Besides, the teacher must be able to proceed from activity and thinking universalities that are usual for him to phenomena, from

mąstymo universalijų prie fenomenų, nuo jam įprasto ugdytinio būvio aiškinimo prie alternatyvių, nuo asmens pasaulį kuriančio prie asmeninį ugdytinio pasaulį leidžiančio kurti individo sampratos. Tokioje sociokultūrinių, technologinių, pedagoginių ugdymo kontekstų ir dalyvių tapatumų įvairovėje, N. Mažeikienės nuomone, mokytojas nežino, kaip reikia konstruoti ugdymo realybę. Todėl pagrindiniu mokytojo kompetentingumo bruožu, pasak jos, turi tapti kūrybiškas santykis su gyvenamąja aplinka. Taip mokytojas gali realizuoti postmodernybės suponuotą iššūkį: toleruoti kultūrų įvairovę ir jomis grindžiamų tapatumų daugybiškumą. Vis dėlto mokytojas negali blogio įveikti ar jo sunaikinti pasitelkęs „kyborgo“, kaip keisto tapatumo *techno sapiens*, idėją. Jis gali pažinti skirtingus postmodernybės bruožus siejančias bendresnes ir vis labiau ugdyme išsivyrąjančias socialines, kultūrinės, technologines struktūras, kurios pajėgios veikti mokytojo mąstymo, vaizduotės, pedagoginės elgsenos modelius ir sampratas. Tačiau tos galimybės yra sąlyginės, nes jos panaikina ribas tarp pedagoginės fantazijos, edukologijos / pedagogikos mokslo srities, nes atsiranda „ribos pedagogika“. Tuomet mokytojas patenka į naują tapatumo paieškos būvį, kurį galima apibūdinti taip – „aš savyje atpažįstu tai, ko manyje anksčiau nebuvo“.

Kita plenarinio posėdžio pranešėja – Vilniaus universiteto Edukologijos katedros profesorė dr. L. Duoblienė pranešime „Naujoji mokyklos kultūra ir mokytojo tapatumo paieškos“ pratęsė ir pagilino dr. N. Mažeikienės iškeltą idėją. Gilindamasi į mokytojo asmeninio, kultūrinio, profesinio tapatumo paieškas, ji apeliavo į naują mokyklos, kaip švietimo institucijos, kultūros viziją. Pranešėjos nuomone, mokykla turi tapti ne „dresavimo“, o ugdymosi bendruomenei mokykla, nes švietimo sistema iš vienos pusės atstovauja viešajam interesui,

explanation of the learner's existence that is common for him/her to alternative ones, from the conception of the learner, individual creating the world to the one enabling to create it as personal. In N. Mažeikienė's opinion, in such diversity of identities of sociocultural, technological, pedagogical education contexts and participants the teacher does not know how educational reality must be constructed. Therefore, the key characteristic of the teacher's competence should be creative relation with the residential environment. This way the teacher can implement the challenge presupposed by postmodernity: to tolerate diversity of cultures and multiplicity of identities grounded on them. However, the teacher cannot cope with evil or destroy it by means of "cyborg" as an idea of strange identity *techno sapiens*. He/she can cognise social, cultural, technological structures, which are able to influence the models and conceptions of the teacher's thinking, imagination and pedagogical behaviour. However, these possibilities are relative because they wash out limits between pedagogical fantasy, the area of educology/pedagogy because "boarder pedagogy" appears. Then the teacher finds himself/herself in a new state of searches for identity, which can be described as "in myself I recognise what had not existed before".

Another speaker of the plenary session Prof. Dr. L. Duoblienė (Department of Education Studies of Vilnius University) in her paper "New Culture of School and Searches for the Teacher's Identity" continued and deepened the idea raised by Dr. N. Mažeikienė. Going deep into searches for the teacher's personal, cultural, professional identity, she appealed to the new vision of school culture. In her opinion, the school should become not a "training" institution but the school of self-development for community because on one hand, the system of education represents the public interest, and on the other, the diversity of group interests. Therefore, the former conceptions "learner", "teacher", "curriculum"

iš kitos – grupių interesų įvairovei. Todėl paradoksaliomis, jos nuomone, tampa tokios buvusios ugdymosi sampratos kaip „ugdytinis“, „mokytojas“, „ugdymo turinys“. Atsiranda tokie samprotavimai: ugdytinis – centras *versus* periferija, mokytojas – autoritetas *versus* pagalbininkas, holistinis ugdymo turinys *versus* klasifikavimo sistema. Todėl mokytojui dažnai tenka spręsti profesinį konfliktą, pereinantį į psichologinį, nes mokytojas nuolat susiduria su naujovėmis, kurios jį šokiruoja. Ugdytinis vaikas produkuojamas su tokiais kompetencijomis, kurias siūlo vartotojiškoji visuomenė, tačiau mokytojas ne visuomet kreipia dėmesį į tai, jog ugdytinis jau dabar gyvena kultūrų įvairovėje. Tada žmogaus ateities aiškinimo principai pakeičiami reikiamo žmogaus pavidalo, gamyba. Orientuojamasi į rodiklius – šimtukininkai, olimpiadų nugalėtojai, projektyne veikloje pirmaujantys vaikai ir kiti. Todėl išsiugdo fragmentinės refleksijos įgūdžiai, įvyksta ugdytinio vidinio *Aš* skaidymasis, desubstancionalizavimasis, prarandama kūrybinės *Aš* refleksijos galia. Tuomet ugdytinis išsivaizduojamas kaip socialinių ir institucinių galių gaminys, kuriam būdingos paslankios subjektyvės pozicijos, tampančiomis socialinės institucijos galios lauku (Foucault, 2003). Todėl pranešėja siūlo mokytojui vadovautis M. Posterio iškeltomis trimis esminėmis subjekto vaizdinį formuojančiomis prielaidomis: subjektas visada yra tarpininkaujamas kalbos, tarpininkavimas yra interpeliacijos pobūdžio, o interpeliacijos – nestabilios, perteklinės, daugybinės (Poster, 1996, p. 278).

Ugdymo turinį (*curriculum*) pranešėja dr. L. Duoblienė apibūdina per „sodo paslapties“ ir „sodų įvairovės“ metaforas. Šių metaforų pagrindu, jos nuomone, galima kalbėti apie tokius *curriculum*: barokinį, natūralų vietovės, pergalės siekimo ir kt. Todėl autorė suformulavo paradoksalią klausimą – ar Lietuvos

in her opinion become paradoxical. The following considerations appear: learner – centre *versus* – periphery; teacher – authority *versus* – assistant; holistic curriculum *versus* classification system. That is why the teacher often has to solve a professional conflict, which grows into psychological because the teacher constantly encounters novelties which shock him/her. The learner-child is produced with such competencies, which are offered by the consumer society but the teacher does not always pay attention to the fact that the learner lives in the diversity of cultures. Then the principles of explaining the man's future are replaced by production of the shape of the necessary man due to his/her future. It is oriented to indicators: pupils who pass exams 100 per cent well, Olympiad winners, children advanced in project activities, etc. For this reason fragmentary reflection skills are developed, decomposition of the learner's inner Self, desubstantialisation take place, the power of creative reflection of the Self is lost. Then the learner is imagined as a product of social and institutional powers, with characteristic flexible subjective positions, which become the field of power of the social institution (Foucault, 2003). That is why the speaker offers the teacher to follow M. Poster's raised three essential prerequisites forming the image of the object: the object is always intermediated by the language, mediation is of interpellation type whilst the latter are instable, excess and multiple (Poster, 1996, p. 278).

The speaker Dr. L. Duoblienė described the curriculum, using the metaphors of “secret of the garden” and “diversity of gardens”. Based on them, one can speak about such curricula: baroque, natural curriculum of the location, of pursuit for victory, etc. Therefore, the author formulated a paradoxical question: *Are Curricula of General Education Schools of Lithuania and General Education Standards (2003)* really becoming “the garden of paradise” and express the diversity of the reality of gardens in which the man will not

bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir bendrojo išsilavinimo standartai (2003) iš tiesų tampa „rojaus sodu“ ir išreiškia tą sodų tikrovės įvairovę, kurioje žmogus ne gyvena ateityje, o gyvena jau dabartyje. Todėl, pranešėjos nuomone, mokytojui kyla klausimas – kaip pasiekti, kad ugdymo turinys ugdytiniui taptų rojaus sodu, nes netikrumo ir neužtikrintumo pasaulyje ugdytiniai dažnai nebekelia globalių tikslų, kurie neilgai trukus jiems gali pasirodyti socialiai nereikšmingi. Nykstant nuostatai siekti ilgalaikių tikslų, skatinama kitokia ugdytinio strategija: jis mokomas gyventi eksperimentuodamas savo tapatumu ir vaizdiniais pranašumais. Tuomet „tapatumo vaizdiniai“ klojami vienas ant kito, todėl asmeninis tapatumas tampa „palimpses-tiniu tapatumu“ (Rubavičius, 2007, p. 128). Dėl to atsiranda vidinis mokytojo konfliktas, kuris gali peraugti į profesinį, egzistencinį, moralinį, psichologinį, kūrybinį. Pranešėjos nuomone, tai atsitinka tuomet, kai mokytojas pradeda orientuotis į Foucault (1998) apibūdinamą „kontrolės visuomenę“, kai žmogaus tapatumą „cementavo“ jo profesija, darbas, nes visiems buvo tarsi savaime suprantama, kad profesija įgyjama visam gyvenimui, o asmenybės tobulėjimas ar „tapatumo brendimas“ yra glaudžiai susijęs su profesiniu tobulėjimu. L. Duoblienės nuomone, mokytojo profesinis konfliktas gali būti tokių rūšių: erdvės (tarp lokalios ir globalios), laikinis (tarp vakar–šiandien–rytoj), kalbinis (tarp seno žodyno ir naujo), technologinis (tarp rašiklio ir planšetinio kompiuterio), informacinis (informacijos priėmimas kaip teksto ir kaip vaizdo). Taigi ateinanti nauja pedagoginė kultūra mokytoją stebina, glumina, juo labiau, kad postmodernios visuomenės nariai turi galimybę žaisti ir laimėti „kitokio gyvenimo vaizdinį“. Tačiau, pranešėjos teigimu, toks vaizdinys užtemdo faktą, kad žaidžiantis ir rizikuojantis laimė-

live in the future but lives already now? For this reason, in the speaker's opinion, the teacher raises a question how to achieve that the curriculum would become a paradise garden for the learner because in the world of uncertainty, lacking warranties, learners often do not raise global aims, which quite quickly can seem socially insignificant for them. Therefore, alongside with the disappearing approach to seek long-term aims the learner's different strategy is encouraged: he/she is taught to live by experimenting with his/her identity and visual advantages. Then "images of identity" are laid one on another, that is why personal identity becomes "palimpsest identity" (Rubavičius, 2007, p. 128). This results in the teacher's inner conflict, which can grow into a professional, existential, moral, psychological, creative conflict. In the speaker's opinion this happens when the teacher starts orienting to "the society of control" described by Foucault (1998), when the man's identity was shaped by his/her profession, work, because it was as if taken for granted that the profession is obtained for the whole life and personality improvement or "maturation of identity" is closely linked with professional improvement. In L. Duoblienė's opinion, the teacher's professional conflict can be of different kinds: of space (between local and global), of time (between yesterday-today-tomorrow), linguistic (between old lexis and new), technological (between a pen and a tablet computer), informational (receiving information as a text and as an image). This way the approaching new pedagogical culture surprises and bewilders the teacher, moreover that participants of the postmodern society have a possibility to play and win "the image of different life". However, according to the speaker, such image obscures the fact that the playing and risking winner will never advance on social hierarchy stairs; i.e. will not reach the higher pedagogical culture and competence level. Therefore, there arises a question if the Lithuanian teacher can reach an integral

tojas niekada nepakils socialinės hierarchijos laipteliais, t. y. nepasieks aukštesnės pedagoginės kultūros ir kompetentingumo lygio. Kyla klausimas: ar gali Lietuvos mokytojas postmodernizmo socialinių, ekonominių, kultūrinių iššūkių kontekste pasiekti vientisą asmenybinį, profesinį tapatumą? L. Duoblienės teigimu, pažindamas šiuolaikinį pasaulį, mokytojas lieka beveik vienas su jo tapatumo ugdymosi problema. Todėl kyla klausimas – ar toks mokytojas įgalins mokinį ugdytis kolektyvinį, asmeninį tapatumą, nes tapatumo fragmentacija sietina su vartojimo rinkos segmentavimo praktika, apimančia visą kasdienį žmogaus gyvenimą. Visa tai išskaido tradicines ir socialines grupes bei jas vienijančius sociokultūrinius tapatumo vaizdinius.

Kaip postmodernizmo iššūkių rezultatas atsiradusius naujus ugdymo(si) sociokultūrinius kontekstus bei ugdytojo ir ugdytinio tapatumų fragmentavimosi problemą universitetiniame pedagogų rengime nagrinėjo Ukrainos nacionalinio M. Dragomanovo pedagoginio universiteto profesorė dr. Liudmila Fomičiova. Ji nurodė, kad Ukrainoje atsiranda ne tik postmodernizmo suponuotas *techno sapiens*, bet ir etninė šio tapatumo problema, nes ukrainiečiai savo etninį tapatumą atkoduoja pagal priklausymą įvairiems šalies regionams, kuriuose vyrauja rusų arba ukrainiečių kalbos. Jos nuomone, tuomet pedagogikoje atsiranda konfliktas tarp teorijos ir praktikos, nes studijų procese įgyjamos teorinės žinios negali apimti visos pedagoginės tikrovės ir praktikų įvairovės. Be to, jos nuomone, pati pedagoginė praktika yra fragmentuota, ji neveikia kaip sistema, ir todėl aukštosios mokyklos yra nepajėgios parengti mokytoją, kuris būtų pasiruošęs suprasti praktiką kaip nuolat besikeičiančią. Todėl ypatingą reikšmę, jos nuomone, įgyja studento vidinė motyvacija ir intelektualinis angažuotumas, sudarantis galimybę intelektualinėmis galiomis

personal, professional identity in the context of social, economic, cultural challenges of postmodernism. According to the speaker, nowadays the teacher is left almost alone with the problem of self-development of his/her identity. Therefore, there arises a question if such teacher will enable the pupil to self-develop collective, personal identity because fragmentation of identity is to be related to practice of segmentation of consumption market, encompassing the person's whole everyday life. All of it decomposes traditional and social groups and unifying sociocultural images of identity.

New sociocultural contexts of (self-) education, which have formed as a consequence of postmodernism challenges, and the problem of fragmentation of the educator's and learner's identities in university teacher training was analysed by Prof. Dr. Liudmila Fomichiova (M. Dragomanov National Pedagogical University, Ukraine). She pointed out that not only *techno sapiens* presupposed by modernism appears in Ukraine but also ethical problem of this identity because Ukrainians decode their ethnic identity according to belonging to various regions of the country in which Russian and Ukrainian languages dominate. In her opinion, then there is a conflict between theory and practice in pedagogy because theoretical knowledge acquired in the study process cannot encompass all diversity of pedagogical reality and practices. Besides, in her opinion, the very pedagogical practical training is fragmented, it does not function as a system and that is why higher education institutions are not able to professionally train a teacher who would be able to understand practice as permanently changing. Therefore, particularly important are the learner's inner motivation and intellectual engagement creating him/her a possibility to cope with the inner professional identity conflict by means of intellectual powers. According to the speaker, this inner professional identity conflict of the prospective teacher is still more

įveikti vidinį profesinio tapatumo konfliktą. Ši būsimo mokytojo vidinio tapatumo konfliktą, pranešėjos teigimu, dar labiau paaštrina ugdymo programos ir vadovėliai, iš kurių vieni yra skirti mokytojui (programos), o kiti – ugdytiniui. Šita priežastis veikia komunikacinio dialogo efektyvumą, nes mokytojo profesiniai diskursai yra institucinio pobūdžio, o ugdytinio kuriami turinio naratyvai taip pat remia programose užkoduotą galios ir priklausomybės nuo pedagogo situaciją. Todėl, dr. L. Fomiciovos nuomone, viena iš pagrindinių problemų rengiant mokytojus aukštojoje mokykloje yra dėmesys ugdytinio ir ugdytojo tapatumo ugdymosi aplinkai, sujungiant tiek formaliąją, tiek ir neformaliąją, leidžiančią reflektuoti jau įgytą patyrimą ir atpažinti *Aš* vaidmenį šiame procese.

Pranešėjas iš Latvijos universiteto dokt. Pavels Jurs pranešime „Pilietiškumo skatinimo iššūkiai pedagoginiame procese“ nagrinėjo vieną iš asmeninio ir kolektyvinio tapatumo ugdymosi sąlygų – dalyvavimą visuomenės viešajame gyvenime, veiklose, kurios tampa naudingos ne tik dalyvaujančiam individui, bet ir visai visuomenei. Kokiais metodais tai skatinti? Pranešėjas į šį klausimą atsako, kad jis kalba apie pilietinę socializaciją, todėl ugdytojas ar būsimasis pedagogas, dalyvaujdamas toje veikloje, gali laisvai pasirinkti kryptis, apsispręsti dėl savo vaidmens, įgyti laisvesnes pasaulėžiūros, pilietines nuostatas bei išsivirti veikloje ir taip įsitikinti veiklos veiksmingumu jo asmeninio, kolektyvinio tapatumo raiškai. Tuomet iš socialinių išpaireigojimų nepripažįstančios elgsenos, kurią dažnai ugdytojams, ugdytiniams / studentams siūlo žiniasklaida ir tuo plėtoja destruktivius socializacijos pavyzdžius, socialiai reikšmingos veiklos dalyviai gali ugdytis atitinkamą elgseną bei vertybių sistemą. Tada daugeliui mokytojų, mokinių, studentų pradės rūpėti visuomenės gyvenimas, o prisitaikymą prie deformuotų aplinkybių pakeis pamatinėmis

escalated by curricula and textbooks, some of which are intended for the teacher (curricula) and others, for the learner. That is why this reason influences effectiveness of their communicative dialogue because the teacher's professional discourses are institutional, whilst narratives created by the learner also support the situation of power and dependence on the teacher encoded in curricula. In Dr. L. Fomiciova's opinion, one of the main problems training teachers at the higher education institution is focus on environments for self-development of the learner's and the educator's identity, combining both formal and informal environments, enabling to reflect the already acquired experience and recognise the role of the Self in this process.

The speaker from the University of Latvia, doctoral student Pavels Jurs in his paper "Challenges of Encouraging Public Spirit in the Pedagogical Process" analysed one of the conditions of self-developing personal and collective identity – participation in public life, activities of the society, which become useful both for the participating individual and the whole society. What are the methods encouraging it? The speaker replies that he speaks about civic socialisation, that is why the learner or the prospective teacher, participating in that activity, can freely choose activities, decide about his/her roles in it, acquire more liberal worldview, civic approaches, consolidate himself/herself in activities and this way ascertain the efficacy of such activities for manifestation of his/her personal, collective identity. Then participants of socially significant activities can proceed from behaviour which does not acknowledge social commitments, so often offered by the media for educators', learners'/students' this way developing destructive examples of socialisation, to self-development of corresponding behaviour and value system. Then many teachers, pupils, students will start being concerned about life of the society and adjustment to deformed circumstances will be

ugdymo vertybėmis grindžiamas individualus ar kolektyvinis pasipriešinimas joms.

Pirmos sekcijos *Mokytojų ir ikimokyklinio ugdymo pedagogų rengimo ir profesinės karjeros filosofija: tradicionalizmas vs postmodernizmas* idėja – kintančių socialinių, kultūrinių, ekonominių ugdymo kontekstų idėja bei mokinio ir mokytojo, studento asmeninio, kolektyvinio, profesinio tapatumo kaita. Sekcijoje, remiantis Lietuvos ir Belgijos švietimo sistemų atvejų analize, buvo nagrinėjamos mokytojų ir mokinių socialinių kompetencijų ugdymosi problemos mokykloje (prof. dr. G. Gedvilienė). Taip pat buvo gilinamasi į mokytojų profesinio tobulinimosi poreikių kaitą ir ateities prognozes (doc. dr. R. Bubnys, mokytoja A. Kairienė). Daug dėmesio sekcijoje buvo skiriama tarpkultūrinių kompetencijų raiškai ir ugdymui(si). Tuo tikslu buvo pasitelkiama mokytojų asmeninių biografijų kontentinė analizė (A. Medveckis). Aptariant tarpkultūrinio ugdymosi realizavimo situaciją, buvo analizuojamos tokio ugdymosi galimybės mokykloje, lietuvių literatūros pamokose (mg. E. Magienė, dr. B. Šilėnienė). Sekcijoje taip pat nagrinėta didaktinių mokytojo kompetencijų raiška paradigminio virsmo kontekste (doc. dr. R. Pocevičienė). Akcentuota, kad iš esmės keičiantis mokymosi paradigmai, kyla nauji reikalavimai mokytojui, todėl pranešėja siūlė ypatingą dėmesį skirti būsimų mokytojų didaktinių kompetencijų ugdymui aukštojoje mokykloje. Savaiminiu būdu namų aplinkoje besimokančio vaiko kultūrinio identiteto kaitos problemas nagrinėjo dr. K. Rūdytė.

Skcijoje *Meninis, kūno kultūros bei sporto ugdymas ir mokytojų rengimo problemos* daryti pranešimai išsiskyrė inovatyvumu, kūrybiškumu, naujovių paieškomis, nebijant laužyti pedagoginėje praktikoje susidariusių stereotipų. Pagrindinėmis pranešimų ir diskusijų temomis tapo muzikos ir choreografijos pedagogika (doc. dr. V. Žalys, dr. Inga Gaile, dokt. E. Veizens), olimpinės kultūros puoselė-

replaced by individual or collective opposition to them, grounded on fundamental values of education.

The idea of the first section *Philosophy of Teachers' and Pre-School Pedagogues' Training and Professional Career: Traditionalism vs Postmodernism* is the idea of changing social, cultural, economic educational contexts and the shift of identity of the pupil and the teacher, of the student's personal, collective, professional identity. Based on the analysis of education system cases of Lithuania and Belgium, problems of self-development of teachers' and pupils' social competencies at school were analysed (Prof. Dr. G. Gedvilienė). The shift in teachers' professional in-service training needs and forecasts for the future were also analysed (Assoc. Prof. Dr. R. Bubnys, teacher A. Kairienė). Much attention in the section was paid to manifestation and (self-) development of intercultural competencies. To do this, content analysis of teachers' personal traits was employed (A. Medveckis). Discussing implementation of intercultural self-education, possibilities of such self-education during Lithuanian language lessons were analysed (Mg. E. Magienė, Dr. B. Šilėnienė). Manifestation of the teacher's didactic competencies in the context of the paradigmatic shift was also discussed in the section (Assoc. Prof. Dr. R. Pocevičienė). It was emphasised that alongside with essential changes in the learning paradigm the teacher encountered new requirements; therefore, the speaker offered to pay particular attention to development of prospective teachers' didactic competencies in the higher education institution. Problems of the shift of the child's cultural identity in case of self-directed learning in home environment were analysed by Dr. K. Rūdytė.

Papers read in the section *Artistic, Physical Education and Sports Education and Teacher Training Problems* distinguished themselves by innovativeness, creativity, search for

jimas ir gana kontraversiškai vertinamas priėmimas į kūno kultūros ir menų studijas (doc. dr. S. Norkus, doc. dr. L. Grajauskas, lekt. A. Grabauskas). Įvykusios mokslinės diskusijos metu prieita prie nuomonės, jog postmodernistiniai iššūkiai kelia būtinumą naujai permašyti meno, kūno kultūros ir sporto mokytojų ugdymosi problemas, rengiant juos universitetuose kelti drąsius, nors kartais ir rizikingus klausimus, išanalizuoti anksčiau egzistavusias pedagogų rengimo praktikas, numatyti naujus, inovatyvius mokytojų rengimo modelius, apeliuojant į drąsų, nors kartais ir mėgstantį rizikuoti būsimą pedagogą, kuris savą identitetą kuria ne prisitaikydamas prie esamų taisyklių, o eksperimentuodamas ir toleruodamas ugdytinių ir mokytojų tapatumų įvairovę.

Sekcijoje *Mokytojas ir mokinys šiuolaikinėje mokykloje: kompetencijos, mokymosi problemos ir sprendimai* pranešėjai nagrinėjo aktualias mokyklinio mokymo(si) problemas, aptardami jas skirtingais socialiniais, kultūriniais, ekonominiais aspektais. Pranešėja doc. dr. N. Luse analizavo studentų ir mokytojų mokymosi groti pianinu ypatumus, suformulavo muzikos mokytojų profesinių kompetencijų kaitos problemas, nagrinėjo jų rengimo modelius Latvijos universitetuose. Patyčių prevencijos organizavimo bendrojo lavinimo mokykloje prielaidas, nurodymas mokytojų funkcijas ir atsakomybės pasiskirstymą, nagrinėjo dokt. G. Girdvainis. Šis pranešimas sukėlė ypač audringas diskusijas, kurios patvirtino, kad patyčių problema mokyklų gyvenimo tikrovėje yra išties aktuali, o mokytojų bendruomenė stokoja patirties ją spręsti. Pranešėjas nurodė, kad patyčių prevencija yra kompleksinė problema, kurios sprendimas priklauso nuo visų mokymo proceso dalyvių (tėvų, mokytojų ir mokinių) dalyvavimo ir bendradarbiavimo. Pranešime „Vyresniųjų paauglių vertybės ir ateities lūkesčiai švietimo refor-

novities, being not afraid to break stereotypes formed in pedagogical practice. Main topics of papers were pedagogy of music and choreography (Assoc. Prof. Dr. V. Žalys, Dr. Inga Gaile, doctoral student E. Veizens), nurturance of Olympic culture and quite controversially valued enrolment to physical education and art studies (Assoc. Prof. Dr. S. Norkus, Assoc. Prof. Dr. L. Grajauskas, lecturer A. Grabauskas). During the scientific discussion it was concluded that postmodern challenges required to rethink problems of self-education of art, physical education and sports teachers, raise brave though sometimes risky questions in university teacher training, analyse previous teacher training practices, foresee new innovative teacher training models, appealing to the brave pedagogue who sometimes takes risks and creates his/her identity not adjusting to existing rules but experimenting and tolerating diversity of learners' and teachers' identities.

In the section *The Teacher and Pupil in the Contemporary School: Competencies, Learning Problems and Solutions* speakers analysed relevant problems of teaching/learning at school, discussing them in different social, cultural, economic aspects. The speaker Assoc. Prof. Dr. N. Luse analysed peculiarities of students' and teachers' learning to play the piano, formulated problems of the shift in professional competencies of music teachers, analysed models of their training at Latvian universities. Prerequisites of organising bullying prevention at the comprehensive school, indicating teachers' functions and responsibility distribution were analysed by doctoral student G. Girdvainis. This paper aroused particularly stormy discussions, which confirmed that the problem of bullying in the reality of schools was really urgent and the teachers' community lacked experience to solve it. The speaker indicated that bullying prevention was a complex problem, the solution of which depended on participation and cooperation of all participants of the

mos kontekste“, remdamosi medžiaga tyrimo, kuriam atlikti panaudojo originalią tyrimo metodiką, lekt. V. Dapkevičienė, A. Utakytė nurodė, jog vyresnieji paaugliai savo lūkesčius sieja su šeima, jos kūrimu ir gerove. Tačiau estetinių vertybių, aktualumą paaugliai įvertino ne itin aukštais balais ir tuo pademonstravo, jog jie yra pasimetę šiuolaikinių vertybių pasaulyje ir apeliuoja į vieną iš pagrindinių tradicinių vertybių – šeimos buvimą. Paranešime „Savivaldų mokymąsi įgalinančių edukacinių veiklų raiška“ doc. dr. R. Geležinienė, doc. dr. R. Jasnauskaitė, doc. dr. N. Kvedaraitė, doc. dr. G. Strazdienė savivaldų mokymąsi apibūdino kaip inovatyvų ir pademonstravo, kad jis apima postmoderniosios mokymosi paradigmos suponuotas veiklas. Autorės, visų pirma, analizavo savivaldų mokymą(s) grindžiančias teorijas, o vėliau pristatė kokybinio tyrimo rezultatus. Tyrimo rezultatai demonstruoja, jog savivaldaus mokymosi strategijos apima tiek ugdymo(si) būdus, formas, metodus, tiek tokiam mokymui(si) aktualius socialinius, kultūrinius ugdymosi veiksnius. Pranešime „Matematikai gabių vaikų ugdymo technologijų ypatumai“ dr. T. Bakanovienė analizavo matematikai gabių vaikų ugdymo ypatumus, išryškino mokytojų kompetencijas, identifikuodama vaikų mokymosi galimybes. Ji parodė, kaip remiantis šiomis žiniomis galima kurti gabių vaikų ugdymosi sistemas ir ieškoti konkrečių technologijų. Mokslininkės atlikto kokybinio tyrimo rezultatai parodė, kad gabaus vaiko savybių pažinimas pedagogams yra svarbus motyvas pasirenkant vaikų ugdymosi technologijas, nors modeliuodami gabių vaikų ugdymo procesą, jie nepakankamai atsižvelgia į šių vaikų ypatybes.

Sekcijoje *Mokytojų rengimo aukštojoje mokykloje inovacijos ir kaitos kryptys skaitytame* pranešime „Socialinių pedagogų kolegų tinklo veiklos galimybės“ dr. J. Melnikova atskleidė, jos nuomone, vieną iš pagrindinių pedagogų

teaching process (parents, teachers, pupils). In the paper “Values and Future Expectations of Senior Adolescents in the Context of the Education Reform” lecturers V. Dapkevičienė, A. Utakytė indicated that senior adolescents related their expectations to the family, its creation and welfare. But adolescents rated relevance of such values as aesthetic not very high and this way demonstrated that they were lost in the world of contemporary values and appealed to one of the main traditional values: existence of the family. The authors of the paper “Manifestation of Educational Activities Enabling Self-Directed Learning” (Assoc. Prof. Dr. R. Geležinienė, Assoc. Prof. Dr. R. Jasnauskaitė, Assoc. Prof. Dr. N. Kvedaraitė, Assoc. Prof. Dr. G. Strazdienė) described self-directed learning as innovative and demonstrated that it encompassed activities presupposed by the postmodern learning paradigm. The authors first of all analysed theories grounding self-directed teaching/learning and later presented results of the qualitative research. Research results demonstrate that strategies of self-directed learning encompass both ways, forms, methods of (self-)education and social, cultural self-education factors relevant to such teaching/learning. In the paper “Peculiarities of Technologies for Education of Children gifted for Mathematics” Dr. T. Bakanovienė analysed peculiarities of education of children gifted for mathematics, highlighted teachers’ competencies, identifying children’s learning possibilities. She demonstrated that, based on this knowledge, systems of self-education of gifted children could be designed and concrete technologies could be searched. Results of the conducted qualitative research demonstrated that cognition of the gifted child’s traits for teachers was an important motive choosing technologies of children’s self-education though while modelling the gifted children’s education process, they insufficiently considered these children’s peculiarities.

In the section *Innovations of Teacher*

rengimo universitete sąlygų – kolegų tinklo sudarymą. Ji teigia, kad būtent tada pedagogų profesinis tobulėjimas vyksta dalijantis gerąja patirtimi, ieškant efektyvių darbo metodų, inovatyvių problemų sprendimo kelių. Be to, informacijos sklaidos pagrindu tinklo nariai turi galimybę įgyvendinti vieną iš funkcinių kompetencijų – informacijos valdymą. Pranešėjos teigimu, dalijimasis instrumentine bei emocine kolegų parama atlieka profesinio nuovargio bei „perdegimo“ sindromo prevenciją. Pranešime „Dėstytojų ir studentų tarptautinių mainų programų užsienio universitetuose patirties poveikis“ doc. dr. M. Urdziņa-Deruma ir doc. dr. L. Šelvaha atskleidė Latvijos universiteto dėstytojų ir studentų, dalyvaujančių tarptautinėse mainų programose užsienio universitetuose patirties poveikio namų ūkio ekonomikos, technologijų ir amatų studijų procesui tyrimo rezultatus. Pranešime „Integruoto užsienio kalbos tobulinimas mokymosi procese“ doc. dr. D. Liepa ir doc. dr. A. Dudkina analizavo naujas praktinio užsienio kalbos mokymosi galimybes, integruojant šį procesą į įvairias studijų programas ir taip ugdant profesinės užsienio kalbos gebėjimus. Šio pranešimo idėją papildė pranešimas „Dėstytojų, studentų ir absolventų (mokytojų) kalbos kultūra“ (doc. dr. S. Tumėnas ir dr. O. L. Gudzinevičiūtė). Jame pranešėjai aktualizavo kalbos kultūros klausimus ir pagrindė kalbos kultūros ugdymo sistemą, taikomą Šiaulių universitete. Jie analizavo dalyko „Specialybės kalbos kultūra“ turinį ir rezultatus, kurie apima viešąją kalbėjimą, mokslinę ir profesinę kalbą, rašto darbų kalbos kultūrą. Diskusijose lyginta Lietuvos ir Latvijos švietimo sistemose, ypač aukštajame moksle, funkcionuojanti valstybinių įstatymų sistema ir nurodyta, kaip ji pagrindžia universitetų studentų, bendrojo lavinimo mokyklų moksleivių raštingumo ugdymo prioritetus. Pranešėjai nurodė, jog Lietuvoje, rekomendavus Valstybinei lietuvių kalbos komisijai,

Training at the Higher Education Institution and Trends of Shift in the paper “Possibilities of the Network of Social Pedagogues’ Colleagues” Dr. J. Melnikova stated that in her opinion, one of the key conditions of teacher training at the university was creating the network of colleagues. She states that namely then pedagogues’ professional improvement takes place sharing good experience, searching for effective work methods, innovative ways of solving problems. Besides, based on spread of information, network participants have a possibility to implement one of the functional competencies – the information management competency. According to the speaker, sharing instrumental and emotional colleagues’ support prevents professional tiredness and burnout syndrome. In the paper “The Impact of Experience Teachers’ and Students’ International Exchange Programmes in Foreign Universities” (Assoc. Prof. Dr. M. Urdziņa-Deruma and Assoc. Prof. Dr. L. Šelvaha) the authors disclosed the research results about the impact of teachers and students of the University of Latvia, who participated in international exchange programmes in foreign universities, on the process of studying household economy, technologies and crafts. In the paper “Integrated Foreign Language Improvement in the Learning Process” (Assoc. Prof. Dr. D. Liepa and Assoc. Prof. Dr. A. Dudkina) the authors analysed new possibilities of learning a foreign language, integrating this process into various study programmes and this way developing professional foreign language abilities. The idea of this paper was supplemented by the paper “Teachers’, Students’ and Graduates’ (Teachers’) Language Culture” (Assoc. Prof. Dr. S. Tumėnas and Assoc. Prof. Dr. O. L. Gudzinevičiūtė). The speakers actualised issues of language culture and grounded the system of developing language culture applied at Šiauliai University. They analysed content and results of the subject “Language Culture of the Speciality”, which encompasses public

nuo 2003 m. į aukštųjų mokyklų studijų programas buvo įtrauktas „Specialybės kalbos kultūros“ kursas. Kitame pranešime „Koope-ruotų studijų modelio išbandymas pasitelkiant virtualią bendradarbiavimo aplinką pedagogų rengimo procese“ (doc. dr. R. Vilkonis ir dokt. R. Burškaitienė) buvo pristatyta kooperuo- tų studijų modelio diegimo patirtis rengiant pedagogus Šiaulių universiteto Edukologijos fakultete (pradinio ir ikimokyklinio ugdymo pedagogikos studijose). Pranešime akcentuo- ta virtuali bendradarbiavimo aplinka, kuriama kooperuotų studijų proceso dalyvių (dėstyto- jo, studentų, priimančių institucijų pedagogų) nuotolinei komunikacijai. Diskusijose išaiš- kėjo, jog Latvijos universitetuose kooperuotų studijų modelis rengiant pedagogus kol kas netaikomas, todėl atsiranda tolesnės jo plėtros galimybės ne tik Lietuvos, bet ir Latvijos uni- versitetuose.

Tęstinėje tarptautinėje mokslinėje konfe- rencijoje „Mokytojų rengimas XXI amžiuje: pokyčiai ir perspektyvos“ užsimezgė kolegiš- ki kontaktai tarp Lietuvos ir užsienio aukštųjų mokyklų, rengiančių pedagogus. Tuo pagrindu atsirado naujos galimybės plėtoti ryšius su užsienio šalių, ypač su Latvijos (Liepojos, Rygos, Jelgavos) universitetais. Konferen- cija tapo reikšminga mokslinių diskusijų ir atradimų mokykla ne tik patyrusiems moks- lininkams, bet ir jauniems, ypač – dokto- rantams. Tarptautinė mokslinė konferencija suteikė naujų idėjų moksliniams tyrimams, ji aktualizavo postmodernizmo iššūkių su- ponuotus naujus pedagogų rengimo aukšto- joje mokykloje klausimus, sudarė galimybes mokslininkams, doktorantams įsijungti į ben- dradarbiaujančias pagal interesus tarptautines tyrėjų grupes. Konferencija reikšminga kuriant naujas pedagogų rengimo strategijas Lietuvos universitetuose.

speaking, scientific and professional language, language culture of written works. During the discussions the legal framework functioning in education, particularly in higher education of Lithuania and Latvia was compared and it was indicated how it grounded priorities of developing literacy of university students and comprehensive school pupils. In another paper “Trying out of the Model of Service Learning, Employing Virtual Cooperation Environment in the Teacher Training Process” the authors (Assoc. Prof. Dr. R. Vilkonis and doctoral student R. Burškaitienė) presented the experience of implementing service learning model in teacher training at Šiauliai University. The authors emphasised virtual cooperation environment used for distance communication by participants (the teacher, students, teachers of accepting institutions). It was found that such model was not yet applied in Latvia and this opened up possibilities of its further development both in Lithuanian and Latvian universities.

The continuous scientific conference enabled collegial contacts between Lithuanian and foreign higher education institutions training teachers and cooperation possibilities with universities of foreign countries, Latvia in particular (Liepaja, Riga, Jelgava). The conference became a significant school of scientific discussions and discoveries both for experienced scientists and young ones, particularly doctoral students. The international scientific conference provided with new ideas for scientific researches, it actualised new teacher training issues presupposed by postmodernism challenges, created possibilities for scientists, doctoral students to join international cooperating researchers' groups according to their interests. The conference is significant creating new teacher training strategies in Lithuanian universities.

Literatūra • References

- Castells, M. (2004). *The network society: a cross-cultural perspective*. Cheltenham, UK: Northampton, MA.
- Castells, M. (2005). *Tinklaveikos visuomenės raida*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
- Foucault, M. (1998). *Diskurso tvarka*. Vilnius: Baltos lankos.
- Grigas, R. (2007). *Tautiškumas ir pilietiškumas. Atskirtis ar dermė?* Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Kurnitzky, H. (2004). *Necivilizuota civilizacija: kaip visuomenė*. Vilnius: Dialogo kultūros institutas.
- Lietuvos *bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos* ir bendrojo išsilavinimo standartai (2003). Vilnius: LR švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.
- Rubavičius, V. (2010). *Postmodernusis kapitalizmas*. Kaunas: Kitos knygos.

Audronė JUODAITYTĖ

- Socialinių mokslų (edukologijos) habil. daktarė,
Šiaulių universiteto Edukologijos katedros
profesorė,
Edukacinių tyrimų mokslinio centro
direktorė.
Moksliniai interesai: vaikystės fenomeno
edukaciniai tyrimai, socializacija ir ugdymas
vaikystėje, vaikystės pedagogų universitetinis
rengimas.
- Habil. Doctor of Social Sciences (Education
Studies),
Professor of the Department of Education
Studies, Šiauliai University,
Director of the Scientific Center
of Educational Researches.
Research interests: Educational researches on
the phenomenon of childhood, socialisation and
education in childhood, university training of
childhood pedagogues.

Address: P. Višinskio Str. 25, LT-76351 Šiauliai, Lithuania
E-mail: etmc@cr.su.lt

Rūta ŠIAUČIULIENĖ

- Socialinių mokslų (edukologija) daktarė,
Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto
Edukologijos katedros lektorė,
Edukacinių tyrimų mokslinio centro
Jaunesnioji mokslo darbuotoja
Moksliniai interesai: vaikų laisvalaikio
kultūra, vaikystės fenomeno tyrimai.
- Doctor of Social Sciences (Education Studies),
Lecturer of the Department of Education
Studies of the Faculty of Education
Studies, Junior research worker of Scientific Centre
of Educational Researches of Šiauliai
University.
Research interests: children's leisure culture,
researches into the childhood phenomenon.

Address: Višinskio Str. 25, LT-76351 Šiauliai, Lithuania
E-mail: ruta.siauciuliene@ef.su.lt